

انسان شناسی در اسلام

ویژه دانشجویان رشته روانشناسی و گرایش های مرتبط

www.ketab.ir

تالیف:

دکتر محمد آل عصفور _ دکتر محمدرضا بردیده

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد

«جان فدای آنکه ناپیداست باد»

به نام «رحمان» و «رحیم» که شمار «مهر» و «رحمت» جاوید است. فرودی از نامهای نیکو و ذکری عظیم از مقام برکت خیز او.

که انواری از صفات پاک و منزّه و حکمت روشنی بخش اوست... پس سخن به نام و سپاس بی حدش آغاز می کنیم که سود مهربانی و کرم فراوانش را به شایستگان و برگزیدگان خود مرحمت فرمود و از میان پیامبران بزرگوارش، حضرت ختمی مرتبت محمد بن عبد الله را با نور معرفت و نبوت بر همه خلائق و در برگزیدن برسالت مقدم داشت.

درود بی شمار و پیوسته می افتد بر سید المرسلین پیامبر رحمت و مهربانی و اهل بیت پاک و مطهر او باد که به امانت الهی به جش فضیلت و چراغ راهنمای اخلاق و تربیت اند. پیام «اسلام» که از نظر متن و استقراء، پیای نورانی و فراگیر است، همان پیام و سیاق عظمت یار قرآن آسمانی است که سمر بر فغانهای کلی تربیت و اخلاق پاک انسان می باشد.

صفات این پیام که برانگیزاننده تمامی علایق و به اخص، پاک بشری است، در واقع بیان معینی از هدایت میزانهایی است که بسان جمیع امور حیات، تقابیر و اندازه گیری شده و شایسته تکوین سایر هدفهای نیک نیز می باشد. بی شک گذشته - هارده قرن صلابت فرهنگ و تربیت اسلامی سرشار از غنایی عظیم منابع و استدلال و روشهای ممتاز و بالاخره آثار محکم و جاودانه ای است که به کمال معنی، احکام خداوند تبارک و تعالی را در نیکوترین و آخرین پایه های تربیت و اخلاق آگاهانه را در مقابل دشمنانش برای ابد محکم و استوار ساخته است.

سبب تالیف کتاب

به دنبال تغییر و بازنگری دروس رشته های علوم انسانی و مخصوصا رشته روانشناسی از سوی شورای عالی برنامه ریزی درسی و وزارت علوم تحقیقات و فناوری ، درس انسان شناسی در اسلام به عنوان یکی از دروس پایه در دروس رشته روانشناسی گنجانده شد .

از آنجا که کتابی مطابق با سر فصل های مشخص شده ویژه دانشجویان رشته روانشناسی باشد کمتر نوشته شده بود مؤلفان را بر آن داشت که با توجه به آثار دانشمندان اسلامی و فیش هایی که قبلا تهیه شده بود ، مخصوصا پژوهش در حیطه انسان در مثنوی که توسط ایشان صورت گرفته بود ، دست به تالیف این کتاب بزنند . در این کتاب سعی شده است اطلاعات لازم جهت دانشجویان رشته روانشناسی به سبب شناخت انسان با دید بهاران کریم ، احادیث و آراء دانشمندان اسلامی جمع آوری و تالیف شود تا دانشجویان رشته روانشناسی شالوده اصلی رشته تحصیلی خود را درک نمایند و در کنار سایر دروس که از گذراندن به یک بینش نسبی پیرامون روانشناسی مطابق با فرهنگ اسلامی دست یابند . باشد که به یاری خداوند متعال و در ظل توجهات امام زمان (ع) این اثر موجب کمالات خاندان و مورد قبول و پذیرش صاحب نظران قرار گیرد .

دکتر محمدآل عصفور _ دکتر محمدرضا بردید

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد فیروزآباد

۱..... مقدمه

فصل اول: قلمرو روانشناسی در انسان شناسی اسلامی

۴..... تمایز علوم انسانی و علوم تجربی

۵..... مسئله روح و روان

۷..... تمایز روح و روان

فصل دوم: گشت به انسان شناسی در اسلام

۱۰..... «بیان مفهوم شناسی»

۱۱..... «اهمیت انسان شناسی»

۱۲..... ارتباط انسان شناسی با عارف دینی «توحید- نبوت، معاد، اخلاق»

۱۵..... «رابطه انسان شناسی با قرآن»

۲۰..... «هدایت پروردگار باید توسط پیامبر از جنس بشر باشد»

۲۲..... «رابطه انسان شناسی با معاد»

۲۶..... «رابطه انسان شناسی با اخلاق»

۲۸..... «ضرورت فراگیری علم اخلاق از نظر انسان شناسی»

۳۲..... نیاز اخلاق به ایمان

۳۵..... «رابطه انسان شناسی با علوم انسانی»

فصل سوم: آفرینش انسان

۳۸..... نظر قرآن درباره آفرینش

فصل چهارم: ابعاد وجودی انسان

۵۵..... عقیده افلاطون درباره روح

فصل پنجم: انسان و جبر و اختیار

۶۳..... جبر علمی :

۷۸..... اقسام کار

۸۴..... یک نظر عالیه در مورد مسئله جبر و اختیار

۸۷..... دنباله جبر و اختیار

۹۳..... کمال انسان

۹۴	کمال حقیقی انسان
۹۴	کمال نهایی انسان
۹۵	شناخت کمال نهایی
۹۶	رب ابن لی عندک بیتا فی الجنه
۹۷	جهت گیری امیال فطری
۹۹	معیار فضیلت اخلاقی
۱۰۰	مفهوم تقرب به خدا
۱۰۱	حقیقت قرب به خدا
۱۰۱	سیر انسان به سوی قرب خدا
۱۰۳	نفی استقلال از غیر خدا
۱۰۴	مراتب قرب به خدا
۱۰۴	بندگی خدا
۱۰۶	مراتب بندگی
۱۰۷	انگیزه های عبادت
۱۰۸	مراتب قرب به خدا
۱۰۹	بندگی خدا
۱۱۱	مراتب بندگی
۱۱۲	انگیزه های عبادت
۱۱۷	مفهوم ذکر
۱۱۸	ذکر، تنها وسیله قرب به خدا
۱۲۱	مراتب ذکر
۱۲۳	تفکر و تذکر
۱۲۳	موانع ذکر
۱۲۵	آثار یاد خدا
۱۲۶	۱- آرامش قلبی و قدرت روحی
۱۲۸	۲- نورانیت و بصیرت دل
۱۳۰	۳- وارستگی از لذات مادی
۱۳۲	۴- جلب نظر الهی
۱۳۳	۵- دوری از گناه

۱۳۴..... ۶- خودیابی

۱۳۷..... منابع

www.ketab.ir

بدون تردید سازندگی درونی انسان و اصلاح و تهذیب نفس او در سعادت فردی، اجتماعی، دنیوی و اخروی او نقش به سزایی دارد، به طوری که اگر انسان تمامی علوم را تحصیل کند و کلیه نیروهای طبیعت را به تسخیر خویش در آرد، اما از تسخیر درون و شناخت خویش ناتوان باشد، از رسیدن به سعادت و نیل به کمال باز خواهد ماند.

تمامی پیشرفتهای عملی و صنعتی در صورتیکه با اصلاح درون انسان و شناخت آن همراه نباشد، کاختهای سر به فلک کشیده ای می مانند که بر فراز قله آتشفشان بنا شده باشند. از آن رو تربیت روحی و اخلاقی انسان و شناخت او و در یک کلام «انسان شناسی» برای هر جامعه ای امری به غایت جدی و حیاتی است.

تمامی نابسامانیهای موجود در سطح جهانی و انواع گرفتاریهایی که امروز بشریت به آن دست به گریبان است همه ناشی از غفلت انسان شناسی است.

در جهان معاصر، این واقعیت تلخ، انکار ناپذیر است که در فرهنگهای به ظاهر پیشرفته امروزی نه تنها خبری از تربیت صحیح و برنامهدار انسان شناسی نیست، گویی تمام آمال و آرزوهای طالبان مدینه فاضله، در عصر تحقق یافته و انسان به کمال نوعی خود رسیده است.

انسان به ظاهر «متمدن» امروزی نیک می داند، در عرصه تسلط بر خود و امیال کششهای ناموزون خویش، کمترین توفیقی به دست نیآورده است. ولی هرگز آن شکست بزرگ و اساسی را به روی خود نمی آورد و چنان وانمود می کند که گویی فاجعه ای رخ نداده و چیزی از دست نرفته است.

اما در این میان بر هیچ فرد آگاهی پوشیده نیست که در این تمدنهای فریبنده، آنچه قبل از همه چیز به دست فراموشی سپرده شده، همانا «انسان است» و گر نه کدام انسان عاقل و منصفی است که این همه بی بند و باری، ستم، توحش، فساد، انحراف، انحطاط، خود پرستی و تجاوز... را به جای انسانیت بپذیرد و هیچگونه پریشانی در ذهنش راه نیابد در جوامع به اصطلاح پیشرفته امروزی، تمدن جز چپاول، غارت

جنایت و کشتار ملت‌های مظلوم معنی دیگری ندارد. روگردانی از ارزش‌های اصیل انسانی و حاکمیت بی بند و باری و افسار گسیختگی در کشورهای مترقی سبب شده است که روز به روز بر تیرگی دل‌ها افزوده شود و آن نور معنوی که سبب روشنایی دل‌ها و آرامش قلب‌هاست، به کلی از میان برود و اصول و موازینی که لازمه حیات سالم انسانی است زنگار فراموشی بگیرد. تا آنجا که امروزه کمتر اندیشمند بصیر و منفکر آگاهی، حتی در ديار غربت انسانیت، یافت می‌شود که از این انحطاط حاکم بر جهان شکوه نکند. نمونه‌های فراوان از این فریادها و شکایتها و اعترافات را خلال گفته‌های اندیشمندان شرق و غرب می‌توان یافت اینها همه بیانگر این واقعیت تلخ است که در این جوامع قبل از هر چیز، انسانیت و اخلاق فاضله انسانی قربانی تمدن جدید شده است.

